

Договірні відносини та захист прав споживачів у сфері дитячої стоматології

У сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я України та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами особливої актуальності набувають питання правового забезпечення захисту прав дитини як пацієнта. Одним із ключових напрямів цього процесу є вдосконалення договірних відносин у сфері надання стоматологічних послуг дітям, які виступають важливим правовим механізмом реалізації прав пацієнтів, забезпечення належної якості медичної допомоги та запобігання виникненню конфліктів між суб'єктами відповідних правовідносин.

Стоматологічні послуги, що надаються дітям, мають комплексний характер, оскільки поєднують медичні, правові та соціальні аспекти. Дитина виступає особливо вразливим суб'єктом правовідносин, що зумовлює необхідність підвищеного рівня державного та суспільного захисту її прав і законних інтересів. Водночас розвиток приватного сектору медицини, поширення ринкових механізмів у сфері охорони здоров'я та посилення конкуренції між закладами охорони здоров'я актуалізують потребу формування ефективної, прозорої та пацієнтоорієнтованої договірної моделі надання стоматологічних послуг дітям.

Незважаючи на наявність загальних положень цивільного законодавства та Закону України «Про захист прав споживачів», нормативно-правове регулювання договірних відносин у сфері надання стоматологічних послуг дітям залишається фрагментарним. Це зумовлює ризики порушення прав дитини як пацієнта, ускладнює належну реалізацію принципу інформованої згоди та знижує ефективність правового захисту у разі виникнення спорів.

Важливим елементом правового регулювання у цій сфері є договірні відносини між закладом охорони здоров'я або фізичною особою – підприємцем, що здійснює медичну практику, та законними представниками дитини. Саме договір визначає зміст прав і обов'язків сторін, порядок інформування, обсяг відповідальності виконавця, механізми захисту прав пацієнта, а також умови відшкодування шкоди у разі неналежного надання медичної допомоги.

У сучасній доктрині медичного права договір про надання медичних послуг розглядається як комплексна правова конструкція, що поєднує елементи цивільно-правового договору про надання послуг із публічно-правовими гарантіями доступності, безпечності та якості медичної допомоги [1]. Особливістю правовідносин у сфері дитячої стоматології є те, що договір укладається із законними представниками дитини, які виступають замовниками медичних послуг, тоді як безпосереднім їх отримувачем є дитина. Така специфіка зумовлює необхідність одночасного врахування прав і законних інтересів двох суб'єктів – дитини як пацієнта та її законних представників як споживачів медичних послуг.

У наукових дослідженнях обґрунтовується, що медична послуга має подвійний правовий характер: з одного боку, вона виступає об'єктом цивільно-

правових відносин, а з іншого – є соціально значущою діяльністю, що здійснюється під посиленням державним контролем та регулюванням [2]. У сфері дитячої стоматології зазначена особливість набуває підвищеної значущості, оскільки відповідно до положень Конвенції про права дитини пріоритетним є забезпечення найкращих інтересів дитини, що зумовлює необхідність встановлення додаткових гарантій безпечності, якості та доступності медичної допомоги.

Суттєвою проблемою є відсутність уніфікованої моделі договору про надання стоматологічних послуг дітям. У практиці приватних закладів охорони здоров'я застосовуються різні договірні форми, які нерідко не містять повної та належної інформації про ризики лікування, альтернативні методи, можливі ускладнення, строки надання послуг, гарантійні зобов'язання та порядок врегулювання спорів. Така ситуація призводить до дисбалансу обсягу та якості інформації між виконавцем і законними представниками дитини, ускладнює реалізацію права на належне інформування, а також фактичне забезпечення інституту інформованої добровільної згоди.

Закон України «Про захист прав споживачів» встановлює загальні вимоги щодо якості, безпечності послуг та обов'язку виконавця надавати повну і достовірну інформацію. Водночас застосування цих положень у сфері медичних послуг має певну специфіку, зумовлену тим, що результат медичної допомоги не може бути гарантований. У сфері дитячої стоматології ефективність лікування значною мірою залежить від індивідуальних фізіологічних особливостей дитини, її психоемоційного стану, рівня співпраці з лікарем, а також дотримання рекомендацій після лікування, що ускладнює об'єктивну оцінку якості медичної послуги та відповідальності виконавця.

Окремої уваги потребує проблема правового регулювання реклами стоматологічних послуг. Аналіз сучасної практики свідчить про поширення агресивних маркетингових стратегій приватних клінік, що можуть формувати у законних представників дітей завищені очікування щодо ефективності лікування або безпечності стоматологічних процедур. Така практика суперечить принципам добросовісності, достовірності інформації, прозорості та професійної етики, що зумовлює необхідність посилення державного контролю, адміністративно-правового нагляду та юридичної відповідальності за поширення недобросовісної та оманливої реклами.

Судова практика у справах, пов'язаних із наданням медичних послуг, свідчить, що найбільш поширеними є порушення, пов'язані з неналежним інформуванням пацієнтів (їх законних представників), відсутністю належного документування медичних втручань, застосуванням матеріалів неналежної якості, а також недотриманням клінічних протоколів і стандартів лікування. У таких справах суди оцінюють не лише факт заподіяння шкоди, а й рівень дотримання стандартів інформування, наявність належно оформлених договірних відносин, ведення медичної документації та підтвердження професійної належності дій медичних працівників.

Європейський досвід свідчить, що сучасна модель правового регулювання медичних послуг повинна ґрунтуватися на пацієнтоорієнтованому підході, забезпечувати прозорість, підзвітність, доступність і ефективність механізмів правового захисту. У державах – членах ЄС значна увага приділяється стандартизації медичних послуг,

запровадженню систем страхування професійної відповідальності медичних працівників, а також розвитку альтернативних способів врегулювання спорів.

У цьому контексті перспективним напрямом удосконалення національного законодавства є розвиток медіації у сфері медичних послуг, що дає змогу оперативно та ефективно врегульовувати конфлікти, зменшувати навантаження на судову систему та підвищувати рівень довіри населення до системи охорони здоров'я [3]. Для сфери дитячої стоматології медіація має особливе значення, оскільки сприяє захисту прав дитини, формуванню партнерської моделі взаємодії між медичним працівником і законними представниками пацієнта, а також мінімізації ризиків психологічної травматизації дитини під час вирішення конфліктів.

З метою вдосконалення договірних відносин у сфері надання стоматологічних послуг дітям доцільно запропонувати: розроблення та нормативне закріплення типового договору; визначення мінімальних стандартів інформування законних представників дитини; посилення державного контролю за рекламою стоматологічних послуг; запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності стоматологів; розвиток медіації як альтернативного способу врегулювання спорів; а також удосконалення механізмів відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок неналежного надання медичної допомоги.

Отже, договірні відносини у сфері надання стоматологічних послуг дітям виступають важливим правовим механізмом забезпечення прав дитини як пацієнта та споживача медичних послуг. Водночас сучасний стан їх нормативно-правового регулювання характеризується фрагментарністю, недостатнім рівнем стандартизації та наявністю інформаційної нерівності між сторонами правовідносин. Це створює ризики порушення прав дітей, ускладнює реалізацію принципу інформованої згоди та негативно впливає на рівень довіри до системи охорони здоров'я.

Подальше вдосконалення правового регулювання у зазначеній сфері має здійснюватися з урахуванням європейських стандартів, впровадження пацієнтоорієнтованого підходу, розвитку альтернативних способів вирішення спорів, підвищення прозорості діяльності закладів охорони здоров'я та запровадження ефективних механізмів страхування професійної відповідальності медичних працівників. Гармонізація українського законодавства із правом ЄС, формування належної договірної культури та підвищення рівня правової обізнаності законних представників дітей сприятимуть підвищенню якості та безпечності стоматологічної допомоги, а також забезпеченню належного рівня правового захисту дітей у сфері охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Teremetskyi V. I., Myronova G. A., Batryn O. V., Bodnar-Petrovska O. B., Andriienko I.S., Fedorenko T. V. Legal nature of medical services: specifics of ukrainian. Georgian Medical News (ISSN 1512-0112). 2024. No 1 (346). P. 80–87. URL: https://www.geomednews.com/Articles/2024/1_2024/80-87.pdf

2. Чеховська І. В., Теремецький В. І. Система гарантій захисту прав людини у приватних відносинах, що виникають у зв'язку із наданням медичних послуг (підрозділ 3.7). Приватно-правові засади захисту прав людини у соціальній державі: монографія / за заг. ред. І. В. Чеховської. Ірпінь:

Державний податковий університет, 2023. С. 459–504.

3. Teremetskyi, V., Tokarieva, K., Myronenko, M., Mishchuk, I., Melnychuk, Y. (2023). Mediation in administrative and legal disputes in Ukraine: a European perspective. *Amazonia Investiga*, 12(70), 200-209. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.70.10.18>. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2567>